

Latina pro historiky umění 18. lekce

- 1./ Edice latinských pramenů 1 – Moravské zemské desky
- 2./ Edice latinských pramenů 2 – Codex diplomaticus Moraviae
- 3./ Adjektiva 3. deklinace

Moravské zemské desky

Moravské zemské desky - Tabulae terrae Moraviae

- předchůdce pozemkových knih (zaznamenávají vlastnictví půdy a jiných nemovitostí)
- zápisem (intabulací) se majetek stával dědičným majetkem rodu
- do Moravských zemských desek se zapisovala i všechna ujednání zemských sněmů (vlastně zákony) a další obecně závazné dokumenty

Malovaný obal první knihy olomoucké řady ZD

Moravské zemské desky

- na Moravě od r. 1348 vedeny dvě řady:
desky půhonné a trhové současně na dvou místech v
Olomouci a Brně, kde zasedal Moravský zemský soud.

-jazyk zápisů latina a později čeština

-v praxi historika umění lze využít např. informace o
přináležitosti obcí k jednotlivým panstvím, majetkových
přesunech, zmínky o panských sídlech a jejich lokalizaci,
podobě či stavu.

Malovaný obal jedenácté knihy
olomoucké řady ZD

Moravské zemské desky

Czech medieval sources FONTES

Die Landtafel des
Markgrafthumes
Mähren. Olmützer Cuda
Titel
Edition
Inhalts- Verzeichniss

2

TABULAE TERRAE MORAVIAE.

1348. 16. Woczko de Lesnyez dedit et resignavit hereditarie Bohusio in paruo Syenicz araturam et quatuor Marcas in Reditibus cum omni vtilitate et dominio et Jure.
17. Domina Richezie de Bvnow resignavit dotalicium suum ibidem in Bvnow domino Myliczoni et Raczkoni fratribus filijs suis qui sunt indiuisi cum omni vtilitate.
18. Lampertus de Raycz et Swoyso ibidem vniunt se cum omnibus bonis que habere dignoscuntur.
19. Agnes de Woytyechow dedit et resignavit Przibkoni marito suo mediam villam predictam cum Molendino et cum pratis et cum omni dominio sicut ipsa tenuit (f. I. v. a.) et in Jaworowicz vnum laneum in tercia dimidia marca in obligacione in Hradnyez mediam villam in Tredecim Marcis obligatam.
20. Dominus Herhardus de Cvnstat Notat et assignat vxori sue domine Clare in Trubkach CCC dominis Erhardo (f. I. v. b.) de Cvnstat Stephano de Sternberk.
31. Benessius de Stralek resignat Ance vxori³⁾ Onsch de Vgesd ad manus domini Stephani in Schonwald quidquid habuit Petrus in Myrotyn medium in Lubina medium quidquid Petrus medietatem omnium ad hoc eciam Oncho de suis bonis resignat in Piscov in Wrbreuci et In Plinkut quidquid habet in sua parte.
32. (Raczco cum Jescone fratre suo et cum alijs fratribus suis filijs Scochonis de Sborowicz vniunt se cum omnibus bonis que habent vbiicumque).
33. Oncho de Swebenycz Emit Curiam siluas prata et VII subsidies in Dyetkowicz circa Borissn circa Donatum quidquid habuit ibi.
34. Donat cum Wiczomylo fratre suo vniunt se cum omnibus bonis.

Domácí příprava

Cvičení 16

- 1/ a) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a volně ho převeďte do češtiny.
- b) Uveďte, jaké informace z textu zápisu může historik umění využít a k čemu.
- c) Pokuste se povšimnout si zvláštností středověké latiny.

2/ Najděte v první větě textu listiny substantiva a vyskočujte je

a) **hospitāle**

b) **cōfessor**

3/ Přeložte z latiny

Johannes episcopus Olomouensis ecclesiam Sancto Wenceslao fundavit.

Femina docta a rege docti laudata est.

4/ Určete mluvnické kategorie a přeložte.

**donati sunt
laudatae sumus
ornatum est.**

218

CDM IX, s. 218, č. 295

295.

31. Dezember 1362.

Johannes, episcopus Olomouensis, Nicolao Opaviæ duce volente in area hospitalis s. Nicolai confessoris, in præurbio civitatis Opaviæ situati, erigere ecclesiam in honore s. Johannis Baptistæ et s. Johannis Evangelistæ et ipsam bonis dotatam tradere cruciferis hospitalis s. Johannis Hierosolim., qui in eadem ecclesia in divinis officiis diurnis et nocturnis militabunt, opponente autem se fratre Stilfrido ordinis domus Theuton . plebano ecclesie parochialis Opaviensis, statuit, quod prædictus princeps in satisfactionem damni ecclesie parochiali solvat 100 marcas grossorum . In dicta autem nova ecclesia quæcunque personæ sepulturam sibi eligere possint, presbyteri inibi instituendi infirmos hospitales et alias personas domesticas sacramentis ecclesiasticis providere, eisque sepulturam concedere et quod laudati ducis anniversarium debeat plebanus dictæ ecclesie parochialis annuatim peragere. Dt. Modricz in die b. Sylvestri Pape.

(Schwandtner Diplomat. mag. Priorat. Bohem. p. 90.)

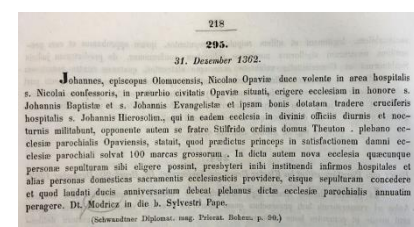
295.

31. Dezember 1362.

Johannes, episcopus Olomucensis, Nicolao Opaviæ duce volente in area hospitalis s. Nicolai confessoris, in præurbio civitatis Opaviæ situati, erigere ecclesiam in honore s. Johannis Baptistæ et s. Johannis Evangelistæ et ipsam bonis dotatam tradere cruciferis hospitalis s. Johannis Hierosolim., qui in eadem ecclesia in divinis officiis diurnis et nocturnis militabunt, opponente autem se fratre Stilfrido ordinis domus Theuton . plebano ecclesie parochialis Opaviensis, statuit, quod prædictus princeps in satisfactionem damni ecclesie parochiali solvat 100 marcas grossorum . In dicta autem nova ecclesia quæcunque personæ sepulturam sibi eligere possint, presbyteri inibi instituendi infirmos hospitalis et alias personas domesticas sacramentis ecclesiasticis providere, eisque sepulturam concedere et quod laudati ducis anniversarium debeat plebanus dictæ ecclesie parochialis annuatim peragere. Dt. Modricz in die b. Sylvestri Pape.

(Schwandtner Diplom. mag. Priorat. Bohem. p. 90.)

Domácí příprava - řešení

1/ a) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a volně ho převeďte do češtiny.

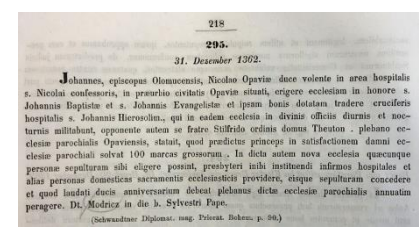
Pro překlad skládáme např:

Johannes episcopus Olomucensis statuit (to je hlavní věta, na kterou je třeba přivést všechny ostatní vedlejší věty. Biskup stanovuje)

Nicolao Opaviae duce (komu stanovuje) volente erigere ecclesiam in honore s.(ancti) Johannis Baptistae et s.(ancti) Johannis Evangelistae in area hospitalis s.(ancti) Nicolai confessoris situati in praeurbio civitatis Opaviae et ipsam dotatam bonis tradere cruciferis hospitalis s.(ancti) Johannis Hierosolimitani, qui in eadem ecclesia militabunt in divinis et nocturnis officiis,

Jan, biskup olomoucký stanovuje Mikuláši Opavskému, který chtěl postavit kostel zasvěcený sv. Janu Křtiteli a sv. Janu Evangelistovi na místě špitálu svatého Mikuláše Vyznavače, který se nacházel na předměstí města Opavy, a chtěl jej, obdařený statky, předat rytířskému řádu johanitů, kteří budou v tomto kostele ve dne i v noci konat bohoslužby,

Domácí příprava - řešení

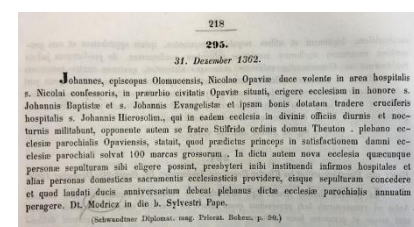
1/ a) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a volně ho převeďte do češtiny.

Pro překlad skládáme např:

autem opponente se fratre Stilfrido (kdo mu v tom brání) plebano ecclesiae parochialis Opaviensis ordinis domus Theutonicorum, [statuit] quod praedictus **princeps solvat 100 (co má Nicolaus udělat a co je mu dovoleno)** marcas grossorum in satisfactionem damni ecclesiae parochiali.

avšak bránil mu v tom bratr Stilfrid z řádu německých rytířů, duchovní správce opavského farního kostela, ustanovil olomoucký biskup Jan, aby výše zmiňovaný vévoda zaplatil farnímu kostelu 100 hřiven grošů odškodného.

Domácí příprava - řešení

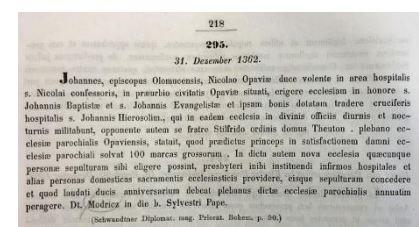
1/ a) Pokuste se porozumět smyslu zápisu a volně ho převeďte do češtiny.

Pro překlad skládáme např:

Autem in nova dicta ecclesia possint eligere sibi quaecunque personae sepulturam, presbyteri inibi instituedni (possint) providere sacrametis ecclesiasticis infirmos hospitales et alias personas domesticas eisque (possint) concedere sepulturam et (episcopus statuit) quod plebanus dictae ecclesiae parochialis debeat annuatim peragere laudati ducis anniversarium.

Avšak nový kostel si kdokoli může vybrat za místo svého posledního odpočinku, zde ustanovení kněží také mohou zaopatřit svátostmi nemocné johanity i další osoby žijící v klášteře a mohou je zde také pohřbít. Ustanovil také, že duchovní správce výše zmiňovaného farního kostela musí každý rok sloužit za urozeného vévodu výroční mši.

Domácí příprava - řešení

1/ a) Překlad

Vzhledem k tomu, že vévoda Mikuláš Opavský chtěl postavit kostel ke cti svatého Jan Křtitele a svatého Jana Evangelisty na místě špitálu svatého Mikuláše Vyznavače, který se nacházel na předměstí města Opavy, a chtěl jej, obdařený statky, předat rytířskému řádu johanitů, kteří budou v tomto kostele ve dne i v noci konat bohoslužby, avšak bránil mu v tom bratr Stilfrid z řádu německých rytířů, duchovní správce opavského farního kostela, ustanovil olomoucký biskup Jan, aby výše zmiňovaný vévoda zaplatil farnímu kostelu 100 hřiven grošů odškodného. Avšak nový kostel si kdokoli může vybrat za místo svého posledního odpočinku, zde ustanovení kněží také mohou zaopatřit svátostmi nemocné johanity i další osoby žijící v klášteře a mohou je zde také pohřbít. Ustanovil také, že duchovní správce výše zmiňovaného farního kostela musí každý rok sloužit za urozeného vévodu výroční mši.

Domácí příprava - řešení

b) Uvedte, jaké informace z textu zápisu může historik umění využít a k čemu.

Listina určuje terminus post quem (datum, po kterém) započala stavba kostela sv. Jana Křtitele a Jana Evangelisty na bývalém Ratibořském předměstí Opavy při jihovýchodním segmentu městských hradeb (krátce po r. 1386 byl kostel přihrazen k městu).
Zároveň je listina dokladem typických sporů o pravomoci, které ve středověku propukaly mezi farním klérem a novými řády při výkonu duchovní správy.

Domácí příprava - řešení

3/ Přeložte z latiny

Johannes episcopus Olomoucensis ecclesiam Sancto Wenceslao fundavit.

Aktivně: Olomoucký biskup Jan založil kostel sv. Václava.

Pasivně: Ecclesia Sancto Wenceslao a Johanne episcopo Olomucensis fundata est.

Femina docta a rege docto laudata est.

Singulár: Učená žena byla pochválena učeným králem.

Plurál: Feminae doctae a regibus doctis laudatae sunt.

Domácí příprava - řešení

4/ Určete mluvnické kategorie a přeložte.

donati sunt –

3. os. pl. ind. perf. pas. – byli darováni

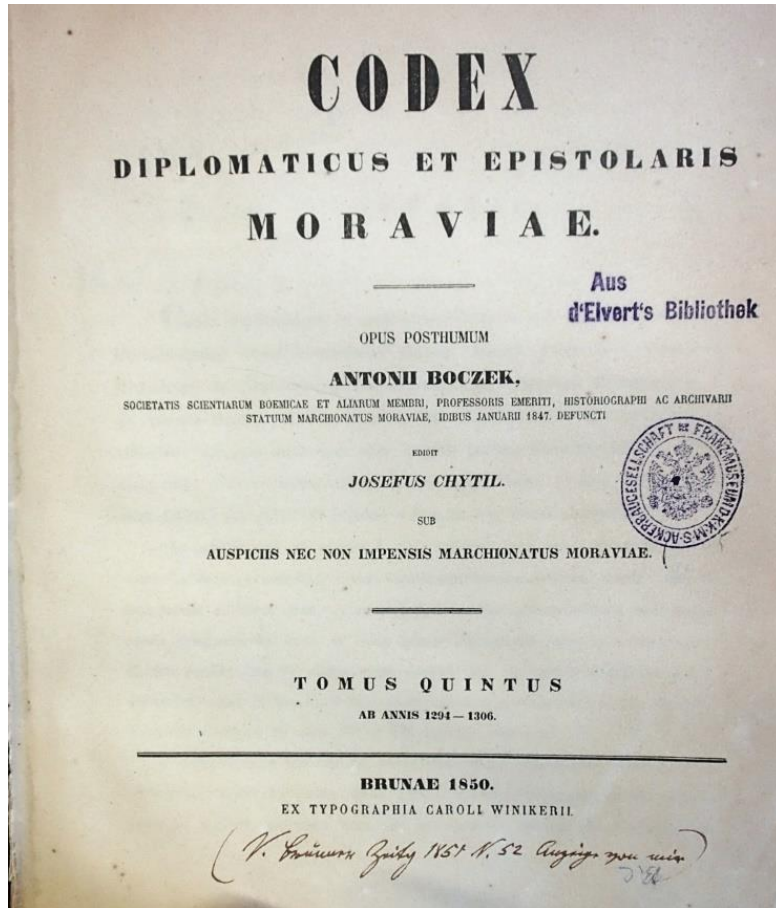
laudatae sumus –

1. os. pl. ind. perf. pas. - byly jsme pochváleny

ornatum est –

3. os. sg. ind. perf. pas. – bylo ozdobeno

Práce s latinským textem v základních edicích latinských pramenů, CDB, CDM, ZD a možnosti jejich využití v praxi – listina a její části

Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae (Moravský diplomatář, zkratka CDM) –ediční řada textů listin a listů z území Moravy. **Z něj také pocházela listina ze Cvičení 16 vydaná olomouckým biskupem Janem**

-15 svazků zahrnuje listiny od nejstarších dob po r. 1411

-každý zápis obsahuje latinský (příp. německý) **regest** (krátké shrnutí obsahu) a plné znění textu listiny

-jazyk zápisů latina

Práce s latinským textem v základních edicích latinských pramenů, CDB, CDM, ZD a možnosti jejich využití v praxi – listina a její části

-v praxi historika umění lze využít zejména údaje o existenci, podobě a stavu či vlastnických poměrech:

1/ církevních staveb - kostela / kaple (přímé-kostel explicitně zmíněn i nepřímé – zmíněn jeho duchovní správce např. jako svědek.

2/ světských staveb – hrad / tvrz / dvorec

3/ měst, městeček a obcí (první zmínka o lokalitě, pečeť atd.)

CDM i CDB je k dispozici v MZK ve studovně HST, v Ústřední knihovně FF a v příručních knihovnách HÚ a ÚPVH. V digitalizované podobě na webu Centra medievistických studií FLÚ AV ČR <http://cms.flu.cas.cz/cz/badatele/sources-online.html>

CODEX DIPLOMATICUS

ET EPISTOLARIS

REGNI BOHEMIAE

INSSU COMITORUM REGNI BOHEMIAE
EDIDIT

GUSTAVUS FRIEDRICH.

TOMUS I

INDE AB A. DCCC. USQUE AD A. MCCXCV.

PRAGAE MCMV—MCCXVIL
SUMPTIBUS CONREGII REGNI BOHEMIAE
TYPIS ALDII VIENENSI.

PONTES
REBUM BOHEMICARUM.
TOME II.
ČESKÉ CHRONIKY BOHEMŮH ČJÍU CONTINUATORIBUS.

PRAMENY
DĚJIN ČESKÝCH,

VIJÁVANĚ

Z NADÁNÍ PALACKÉHO.

DÍL II.

KOSMŮV LETOPIS ČESKÝ S POKRAČOVATELÍ.

VYDANÝM: DR. JOŠ. EHLER.

ŘEKLAŘEM: V. V. TOMEK.

V PRAZE 1874.

NÁKLADEM MUSA KRALOVSKÍ ČESKÉHO.

V KOSMŮV KNIHOVNU: DR. BRNĚV. A. TERN. BAVTEL.

Práce s latinským textem v základních edicích latinských pramenů, CDB, CDM, ZD a možnosti jejich využití v praxi – listina a její části

Podrobně o jednotlivých částech listiny, jejich obsahu a významu:

VADEMECUM

mostatných právních autorit (původně pouze papežské a královské, postupně se však počet jejich vydavatelů rozšiřoval podle toho, jak listina zakotvovala v právním životě) a soukromé, tj. takové, jejichž vydavatelé nedosáhli obecného uznání v záležitostech, které se jich přímo netýkaly. Další způsob dělení je dělení diplomatické, podle toho, kde listiny vznikly: kancelářské (tj. vydavatelské provenience) a nekancelářské. Listina se skládá z pevných formulí, které mají nejčastěji toto pořadí:

I – Protokol

1. invokace – vyzývání jména božského, a to buď verbální (slovní), či monogramatické (znamením), výjimečně oběma způsoby;
2. intitulace s devoční formulí – jméno a titul vydavatele s eventuálním odvoláním se na svěcení moci od boha (panovnické listiny);
3. inskripce či adresa se salutací – uvedení jména příjemce a pozdravem.

II – Text

4. arenga, též proemium, exordium – obecná motivace, proč byla listina sepsána;
5. promulgace, publikace či notifikace – ohlašuje se rozhodnutí uvést ve známost svou vůli;
6. narace – uvádí konkrétní důvody vzniku listiny včetně jmen osob, které žádost zprostředkovaly (podle charakteru jejich vztahu k vydavateli se rozlišuje petitor – prosebník a intervenient – osoba, stojící na stejné či vyšší úrovni);
7. dispozice – vlastní právní jádro listiny, často s pertinenční formulí, která vypočítává příslušnost různých statků ap.
8. sankce – zajištění právního pořízení buď benedikcí – slibem odměny těm, kteří budou

DIPLOMATIKA

práv listiny šetřit, či kominací – hrozící pokutami a tresty těm, kteří ji budou porušovat;

9. koroborace – oznámení o způsobu ověření.

III – Eschatokol (též závěrečný protokol)

10. subskripce – podpisy či vyjmenování svědků (svědečná řada), případně úředníků kanceláře (rekognice) či samotného vydavatele (často ve formě monogramu);

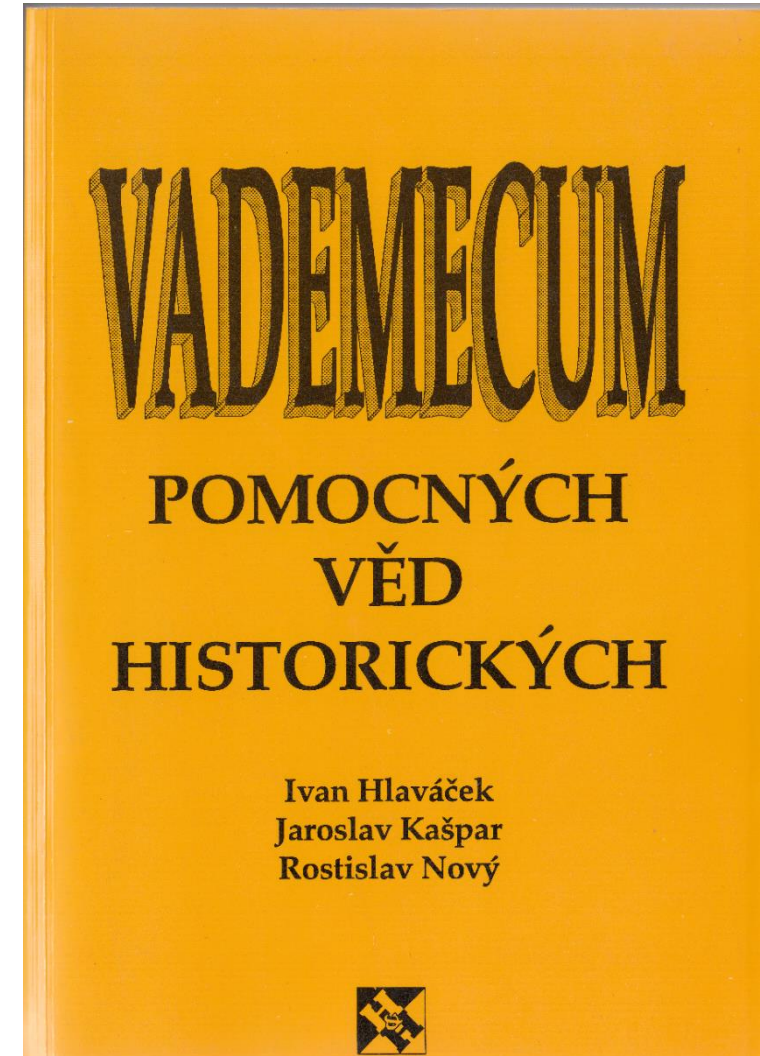
11. datace – údaje o době, příp. místu vzniku listiny, resp. právního pořízení;

12. aprekace – závěrečná modlitba, často ve formě pouhého Amen.

Uvedené pořadí není všem vždy zcela závazné a stejně tak ne každá listina obsahovala všechny formule. Nejvíce jich obsahovaly listiny latinské, neboť tento jazyk měl velkou tradici. Postupem doby se formální variabilita stále zmenšuje, v novověku se omezuje jen na údaje nezbytně nutné. Z tohoto schématu vybočují z tradičních písemností zejména notářské instrumenty, mající dataci na počátku, upravené řazení se objevuje i v knihových zápisech.

Jako ukázkou uvádíme text listiny Přemysla Otakara I., jíž se potvrzují práva, která městu Uničovu udělil markrabí Vladislav, s vyznačením jednotlivých formulí v překladu Jiřího Pražáka (podle Naše národní minulost v dokumentech, 1. vyd. Václav Husa, Praha 1954, s. 47–49), ale s vynecháním části dispozice s označením jednotlivých formulí dle výše uvedeného číslování:

1 + C + Ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého amen. ^{1/4} Poněvadž nemá být to, o čem je povědomost, že bylo zbožně a chvályhodně zařizeno od předchůdců nebo od nich řádně povoleno, královskou štědrostí měněno nebo zmenšováno, nýbrž spíše uchováváno a zvětšováno, ⁴ proto já, ² Otakar, který se zve i Přemysl, z boží milosti král český, se svými syny ^{2/5} oznamujeme všem, jak

Dostupné v MZK, Ústřední knihovně FF, Gettyho knihovna GA-II-20

Práce s latinským textem v základních edicích latinských pramenů, CDB, CDM, ZD a možnosti jejich využití v praxi – listina a její části

Regest

LXXVII.
Protiva de Daubrawie vendit et legat bona sua super aqua Beyx in Moravia pro CCL. marcis fratri Ekkoni, magistro militiae templi per Boëmiam et Moraviam ac ordini ipsius. Dto. Brunae, pridie Kalendas Octobris 1297.

Invokace

Inskripce

arenga

In nomine domini amen. Protheba, miles dictus de Dobrauyz, omnibus presentem paginam inspecturis, salutem in eo, qui est omnium vera salus. Que geruntur in tempore, ne lapsu temporis evanescant, humana prudentia, rerum exitus considerans, inolevit vacillanti negotio firmitatis remedio subvenire, et temporaliter habita redivivo personarum ac scripturae testimonio perennare. Noverint igitur universi, ad quos presentes pervenerint, quod ego meam hereditatem, in Marchionatu Moravie regni Bohemie sitam super utrumque litus aque dicte Beyx, emi rite et iuste erga viros idoneos et legales Scheborium de Auverschitz, Grislaum filium Wycnardi, Herbordum de Nisamylys, Matheum de Gyranowys, Nicolaum de Wezzel, et eandem annis pluribus pacifice tenui et possedi. Ceterarum deo volente ac Domino meo W. serenissimo rege Bohemie annuente de

Intitulace

promulgace

narace

dispozice

consilio discretorum vendidi partem minorem pro ducentis et quinquaginta marcis argenti, totam vero partem residuam hereditatis predictae legavi in anime mee remedium et salutem viro discreto fratri Ekkoni, magistro militiae templi totius Bohemie et Moravie, ac ordini ipsius totam dictam hereditatem ex integro cum omnibus suis gadibus, silvis, pascuis, aquis, piscaturis, agris, cultis pariter et incultis pleno iure hereditario perpetuo possidendam: redendo nihilominus dictum fratrem et ordinem ab impetitionibus et impedimentis quibuslibet, que poterunt emergere ratione venditionis et legationis hereditatis predictae salvum penitus et indemnem. In cuius rei certitudinem feci presentem litteram meo et subscriptorum virorum sigillis firmiter communiri. Datum et actum Brunnae apud monasterium sancti Petri in provinciali iudicio presentibus: domino Alberto camerario Moravie, Milota de Dydyz, Hartmano de Hohlenstein, Zdislao de Sternberch, Unschone de Sconnewalde, Philippo de Bernstein, Genzone de Nasmaritz, Ulrico de Bosca nobilibus, Schotone de Wisalis, Brunnensi, Alberto de Sternberch Olomocensi, Sobereo Prasoviensi camerariis, Pravyco Brunnensi, Prsipcone Olomocensi, Wellislao Prasoviensi Zudariis, Nicolao Brunnensi, Georio Olomocensi, Fridelone Prasoviensi provincialibus iudicibus, et aliis pluribus fide dignis. Anno domini M. CC. XC. VII. pridie Kalendas Octobris. Indictione X. Coronationis domini W. incliti regis Bohemie anno I.

koroborace

subskripce

datace

Origin. in arckivo Melitens. Praga. — Bezel in den böhm. Abhandlungen.

Podstatné informace k dějinám církevních i světských staveb, obcí, měst a městeček hledáme nejprve v **regestu** listiny, ve vlastním textu listiny pak především v **intitulaci** (jmenuje vydavatele listiny), **dispozici** (vlastním právním jádru listiny), **subskripci** (vypočítává svědky právního pořízení) a **dataci** (uvádí datum listinného pořízení).

Adjektiva 3. deklinace

Na rozdíl od adjektiv 1. a 2. deklinace, která mají v nom. sg. zvláštní tvar pro každý rod např. bonus, bona, bonum – *dobrý, dobrá, dobré*, mohou být **adjektiva 3. deklinace tzv. trojvýchodná, dvojvýchodná nebo jednovýchodná**

Trojvýchodná – v **nom. sg.** zvláštní tvar pro každý rod (ve slovníku v pořadí maskulinum, femininum, neutrum): ācer (m.), ācris (f.), ācre (n.) *bystrý, bystrá, bystré*

Dvojvýchodná – v **nom. sg.** jeden tvar pro maskulina a feminina a druhý tvar pro neutra brevis (m., f.), breve (n.) *krátký/á, krátké*

Jednovýchodná – v **nom. sg.** jen jeden tvar pro všechny rody (ve slovníku je uveden i genitiv, protože ten často obsahuje jinou hlásku než nominativ) fēlix (m., f., n.), fēlīcis (gen. sg. všech rodů)

Adjektiva 3. deklinace

Adjektiva 3. deklinace se skloňují podle vzorů 3. deklinace, v několika pádech se však objevuje –i

- **ablativ singuláru** všech rodů je zakončen –ī
- **genitiv plurálu** všech rodů je zakončen –ium
- **nominativ, akuzativ a vokativ plurálu neuter** je zakončen –ia

trojvýchodná

	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>			
sg.				pl.		
nom.	āc-er	ācr-is	ācr-e	nom.	ācr-ēs	ācr-ia
gen.		ācr-is		gen.	ācr-ium	
dat.		ācr-ī		dat.	ācr-ibus	
ak.		ācr-em	ācr-e	ak.	ācr-ēs	ācr-ia
vok.	āc-er	ācr-is	ācr-e	vok.	ācr-ēs	ācr-ia
ab.		ācr-ī		abl.	ācr-ibus	

Adjektiva 3. deklinace

	dvojvýchodná		jednovýchodná	
	<i>m., f.</i>	<i>n.</i>	<i>m., f.</i>	<i>n.</i>
sg. nom.	brev- is	brev- e	fēlix	
gen.		brev- is	fēlīc- is	
dat.		brev- ī	fēlīc- ī	
ak.	brev- em	brev- e	fēlīc- em	fēlix
vok.	brev- is	brev- e	fēlix	
ab.	brev-ī		fēlīc-ī	
pl. nom.	brev- ēs	brev- ia	fēlīc- ēs	fēlīc- ia
gen.	brev-ium		fēlīc-ium	
dat.	brev-ibus		fēlīc-ibus	
ak.	brev- ēs	brevi- ia	fēlīc- ēs	fēlīc- ia
vok.	brev- ēs	brevi- ia	fēlīc- ēs	fēlīc- ia
abl.	brev-ibus		fēlīc-ibus	

Adjektiva 3. deklinace

jednovýchodná

m., f.

n.

fēlix

fēlīc-**is**

fēlīc-**ī**

fēlīc-**em**

fēlix

fēlix

fēlīc-ī

pl.

fēlīc-**ēs**

fēlīc-**ia**

fēlīc-ium

fēlīc-**ibus**

fēlīc-**ēs**

fēlīc-**ia**

fēlīc-**ēs**

fēlīc-**ia**

fēlīc-**ibus**

Adjektiva 3. deklinace

Shoda adjektiva se jménem – stejně jako u adjektiv 1. a 2. deklinace **platí**, že **adjektivum se musí shodovat se jménem v rodě, čísle a pádě**.

Pro substantiva rodu mužského vybíráme tvary adjektiva pro maskulina, pro substantiva ženského rodu tvary pro feminina a pro substantiva středního rodu tvary pro neutra.

Např.

m.	m.	f.	f.	n.	n.
milēs, plebānus	ācer	mulier, fēmina	ācris	genus, speculum	ācre
dolor, morbus	brevis	aetās, epistula	brevis	tempus, spatium	breve
victor, puer	fēlix	humanitās, vita	fēlix	animal, exemplum	fēlix

Adjektiva 3. deklinace

Substantivum i adjektivum se skloňují podle deklinace a vzoru, ke kterému každé z nich patří.

Např. ve spojení plebānus ācer *bystrý kněz* se substantivum plebānus, ī, m. skloňuje podle 2. deklinace, podle vzoru architectus. Adjektivum ācer se skloňuje podle pravidel skloňování adjektiv 3. deklinace.

sg. (nom.) plebānus ācer, (gen.) plebānī ācris, (dat.) plebānō ācrī, (ak.) plebānum ācrem, (vok.) plebānus ācer, (abl.) plebānō ācrī

pl. (nom.) plebānī ācrēs, (gen.) plebānōrum ācrium, (dat.) plebānīs ācribus, (ak.) plebānōs ācrēs, (vok.) plebānī ācrēs, (abl.) plebānīs ācribus

Slovní zásoba k adjektivům 3. deklinace

trojvýchodná

ācer, ācris, ācre,

celer, eris, e

celeber, celebris, celebre

ostrý, á, é

rychlý, á, é

lidnatý, slavný

dvojvýchodná

illustris, e

brevis, e

parochiālis, e

levis, e

funeris, e

vetus, eris

jasný, á, é

krátký, á, é

farní

lehký, á, é

pohřební, smuteční

starý, á, é

perillustris, e

nejjasnější

pauper, eris

chudý, á, é

Pozor! nom., ak., vok., pl. n. **vetera**, gen. pl. **veterum**

Vetus Testamentum *Starý zákon*

Pozor! abl. sg. **pupere**, gen. pl. **pauperum**

jednovýchodná

fēlīx, īlcis

omnipotēns, entis

ēminēns, entis

īnsciēns, entis

šťastný, á, é

všemohoucí

vynikající

nevědoucí

potens, ntis

mocný

Domácí příprava

Cvičení 17

2/ Vytvořte pády k substantivům a adjektivům ve slovných spojeních

I. *genitrīx felix šťastná rodička*

- a.) dat. sg.
- b.) abl. sg.
- c.) vok. pl.

II. *arx vetus starý hrad*

- a.) gen. pl.
- b.) ak. sg.
- c.) abl. sg.

III. *pēgma eminens vynikající lešení*

- a.) nom. pl.
- b.) gen. sg.
- c.) ak. sg.

IV. *exemplar breve krátký příklad*

- a.) nom. pl.
- b.) abl. sg.
- c.) dat. pl.

2/ Určete všechny možné pády a přiřadte substantiva a adjektiva k deklinaci a vzoru

- a.) *episcopum*
- b.) *cīvitātum*
- c.) *foedera*
- d.) *hospitālī*

- e.) *pauperum*
- f.) *omnipotētia*
- g.) *ācrēs*
- h.) *magna*

3/ Věty v singuláru převedte do plurálu a opačně a přeložte.

- a.) *Foedera vetera ā magistrīs doctīs piē servāntur.*
- b.) *Ecclesia parochiālis ab sacerdotē illustrī fundata est.*

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

2. konjugace – vzor moveo, movēre, **movī**, **motum** – hýbat, dojímat

perfektum aktiva – mov-ī

1. os. sg. ind. perf. akt. – movi	hýbal, a, o jsem
2. os. sg. ind. perf. akt. – movisti	hýbal, a, o jsi
3. os. sg. ind. perf. akt. – movit	hýbal, a, o
1. os. pl. ind. perf. akt. – movimus	hýbali, ly, la jsme
2. os. pl. ind. perf. akt. – movistis	hýbali, ly, la jste
3. os. pl. ind. perf. akt. – moverunt	hýbali, ly, la

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

2. konjugace – vzor moveo, movēre, **movī**, **motum** – hýbat, dojímat

perfektum pasiva – mot-us, a, um + esse

1. os. sg. ind. perf. pas. – **motus, a, um sum** byl, (a, o) jsem dojímán, (a, o)

2. os. sg. ind. perf. pas. – **motus, a, um es** byl, (a, o) jsi dojímán, (a, o)

3. os. sg. ind. perf. pas. – **motus, a, um est** byl, (a, o) dojímán, (a, o)

1. os. pl. ind. perf. pas. – **moti, ae, a sumus** byli, (ly, la) jsme dojímání, (ny, na)

2. os. pl. ind. perf. pas. – **moti, ae, a estis** byli, (ly, la) jste dojímání, (ny, na)

3. os. pl. ind. perf. pas. – **moti, ae, a sunt** byli, (ly, la) jsou dojímání, (ny, na)

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

3. konjugace – vzor pingo, pingere, **pinxī**, **pictum** – malovat

perfektum aktiva – pinx-ī

1. os. sg. ind. perf. akt. – **pinxi** maloval, a, o jsem

2. os. sg. ind. perf. akt. – **pinxisti** maloval, a, o jsi

3. os. sg. ind. perf. akt. – **pinxit** maloval, a, o

1. os. pl. ind. perf. akt. – **pinximus** malovali, ly, la jsme

2. os. pl. ind. perf. akt. – **pinxistis** malovali, ly, la jste

3. os. pl. ind. perf. akt. – **pinxerunt** malovali, ly, la

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

3. konjugace – vzor pingo, pingere, **pinxī**, **pictum** – malovat

perfektum pasiva – pict-us, a, um + esse

1. os. sg. ind. perf. pas. – **pictus, a, um sum**

byl, (a, o) jsem malován, (a, o)

2. os. sg. ind. perf. pas. – **pictus, a, um es**

byl, (a, o) jsi malován, (a, o)

3. os. sg. ind. perf. pas. – **pictus, a, um est**

byl, (a, o) malován, (a, o)

1. os. pl. ind. perf. pas. – **picti, ae, a sumus**

byli, (ly, la) jsme malováni, (ny, na)

2. os. pl. ind. perf. pas. – **picti, ae, a estis**

byli, (ly, la) jste malováni, (ny, na)

3. os. pl. ind. perf. pas. – **picti, ae, a sunt**

byli, (ly, la) malováni, (ny, na)

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

4. konjugace – vzor audio, audīre, audīvī, audītum – slyšet

perfektum aktiva – audiv-ī

1. os. sg. ind. perf. akt. – **audivi** uslyšel, a, o jsem

2. os. sg. ind. perf. akt. – **audivisti** uslyšel, a, o jsi

3. os. sg. ind. perf. akt. – **audivit** uslyšel, a, o

1. os. pl. ind. perf. akt. – **audivimus** uslyšeli, ly, la jsme

2. os. pl. ind. perf. akt. – **audivistis** uslyšeli, ly, la jste

3. os. pl. ind. perf. akt. – **audiverunt** uslyšeli, ly, la

Perfektum od všech konjugací

Perfektum se u všech čtyř latinských konjugací tvoří od perfektního kmene.

Perfektum **aktiva** od **třetího** slovníkového tvaru a perfektum **pasiva** od **čtvrtého** slovníkového tvaru. Viz podrobný výklad v minulých lekcích.

4. konjugace – vzor audio, audīre, audīvī, audītum – slyšet

perfektum pasiva – audit-us, a, um + esse

1. os. sg. ind. perf. pas. – **auditus, a, um sum**

byl, (a, o) jsem slyšen, (a, o)

2. os. sg. ind. perf. pas. – **auditus, a, um es**

byl, (a, o) jsi slyšen, (a, o)

3. os. sg. ind. perf. pas. – **auditus, a, um est**

byl, (a, o) slyšen, (a, o)

1. os. pl. ind. perf. pas. – **auditi, ae, a sumus**

byli, (ly, la) jsme slyšeni, (ny, na)

2. os. pl. ind. perf. pas. – **auditi, ae, a estis**

byli, (ly, la) jste slyšeni, (ny, na)

3. os. pl. ind. perf. pas. – **auditi, ae, a sunt**

byli, (ly, la) slyšeni, (ny, na)

Překladové cvičení

De veteribus Slavis

Olim in loco, ubi hodie Bohemia et Moravia sitae sunt, regnavit princeps nomine Rostislav et terrae eius Terra Marahensium dicuntur. Rostislav christianus erat, sed in domo eius sacerdotes Latini sacra in lingua Latina celebraverunt. Imperator Michael III elegit fratres Cyrilum et Metodeum, quos in Moraviam misit. Ante adventum suum in Moraviam Cyrilus novas litteras Slavicas creavit. Anno 863 pervenerunt ad Moraviam et a principe Rostislavo magno cum gaudio salutati sunt.

Fratres non solum novas litteras sed etiam novam linguam attulerunt. Lingua Slavica similis erat linguae Bohemicae. Per tres annos fratres multos discipulos habuerunt, sacra in lingua Slavica celebraverunt et multos libros in lingua Slavica et litteris Slavicis scripserunt. Anno 866 invitati sunt ad pontificem Nicolaum I. Cyrilus ante curiam papae se liberavit a culpa. Et papa Nicolaus missam Slavicam permisit.

Aegrotus Cyrilus post paucos menses in monasterio mortuus est et numquam ad Moraviam rediit. Anno 869 papa Nicolaus misit Metodeum rursus in Moraviam. Methodus mortuus est anno 885 in Moravia. Post mortem Metodi omnes discipuli et sacerdotes a principe novo nomine Svatopluk expulsi sunt.